

G A I A

S A J T Ó S Z E M L E

2002. július

XX. évf., 382. szám

Szerkesztőségi 1.

Tisztelt Olvasó!

Hosszabb szünet után újra megjelent a Gaia Sajtószemle. Az idén XX. évfolyamában járó Gaia jó fél éves csipkerózsika-álmából ébredt most fel. Mint ismert, Piros balesete miatt nem tudta vállalni az újság szerkesztését. Ezt követően pedig csak dőcögve haladt a lap kiadása. Jómagam polgári szolgálatosként fogok dolgozni a szemle szerkesztésén, miközben törekszem továbbvinni a megöröklött szellemi hagyatékot. Az újság összeállításában mindenféle segítő és jobbító szándékot nagy örömmel veszek, sőt várok is, legyen az olvasói hozzászólás, közérdeklődésre számot tartó hír, vagy éppen külföldi sajtóanyagok fordítása.

Az Egyesület továbbra is egy tematikus lapot szeretne havonta az Olvasók kezébe adni, megtartva az eddigi jól bevált felépítést, az időszerű hírek, események szerepeltetése mellett számonként 2-3 témakörre összpontosítva.

BCs

Szerkesztőségi 2.

E havi számunkban az éghajlatváltozással foglalkozunk nagyobb terjedelemben - ennek talán a június közepi elviselhetetlen kánikula némi időszerszerűséget is ad. Emellett a június eleji római FAO-csúcs kapcsán közlünk két cikket élelmiszer - mezőgazdaság témában.

BCs

EGYESÜLETI HÍRADÓ

BankárFiúk a Bányában

Június 18-a és 22-e között a Világbank Budapesten tartotta értekezletét a kitemelő iparban betöltött szerepéről. Ezzel párhuzamosan hazai és nemzetközi társadalmi szervezetek (köztük egyesületünk Bankfigyelő Munkacsoportja) ellenrendezvényeket szerveztek. Filmek, előadások és beszélgetések keretében kerestek választ az alábbi kérdésekre. Miért pénzel a Világbank olyan vállalkozásokat, melyek nagy valószínűséggel környezeti és társadalmi tragédiába torkollanak? Miért érdeke a világ legbefolyásosabb fejlesztési intézményének, hogy a fejlődő országok a növekvő eladósodottság, szegénység, környezeti pusztítás, katonai konfliktusok és a korrupció ördögi körébe kerüljenek? Miért gerjeszti a Világbank az éghajlatváltozást?

A környezetvédő szervezetek akciók és kerékpáros felvonulás keretében hívták fel a civil társadalom figyelmét a visszás helyzetre.

A program első lépéseként június 18-án délelőtt egy hatalmas transzparenst feszítettek ki a Lánchíd alagút fölé "VilágbankKÁR" felirattal. Másnap előadássorozattal, majd sajtótájékoztatóval folytatódott a rendezvény. A nap végül filmfesztivállal zárult a KultiPLEX moziban.

A június 20. volt a esemény kijelölt akciónapja, a délutáni Világbanya akció során az Eötvös téren összegyűlt "bányászok" egy kitelepítési végzést adtak át a Duna Intercontinental-ban tanácskozó világbanki tisztviselőknek, mert a szálló helyén aranybányát kívánnak létesíteni. (Mellékelten közöljük az írást.) Ezt követően került sor a kerékpáros felvonulásra. A zárónap a KultiPLEXben rendezett kötetlen szórakozással ért véget.

folytatás a 4654. oldalon

Hírek	4653
EGYESÜLETI HÍRADÓ	
BankárFiúk A Bányában	4652
HÁTTÉR	
Kitelepítési végzés James Bond, cián és heroin	4654
Csend Napja 2002	4655
LEVEGŐ - ÉGHAJLAT	
Gazdasági globalizáció: az éghajlatváltozás katalizátora	4656
Tuvalu: az éghajlatváltozás első áldozata	4658
Felmelegedés Alaszkában	4658
A nyugati légszennyezés okozhatta az afrikai szárazságot	4659
NÖVÉNY - ERDŐ - MEZŐGAZDASÁG	
Élelem és mezőgazdaság: ideje választani!	4659
Változó szelek az agrárreform megítélésében	4660
HARMADIK VILÁG	
A Valutaalap a vízellátás magánosítását erőlteti a szegény országokban	4661
KÖNYVISMERTETŐ	
Vaspata Rendhagyó könyvismertetés	4662
Guy Dauncey: Összeomlás után	4663
BÖLCSELET	
A jelek	4663

H Í R E K

FAO-csúcs 1. Róma, 2002. június 10. (MTI) - A világ élelmiszer-termelése elegendő lenne minden éhező jóllaktatására, ehhez azonban közös akaratra és cselekvésre van szükség, a gazdag államoknak többet kell tenniük a cél érdekében - ez a közös gondolat jellemezte az ENSZ Élelmészeti és Mezőgazdasági Szervezetének (FAO) római csúcstalálkozóján hétfőn elhangzott felszólalásokat. A FAO-csúcs résztvevői a tanácskozás végén zárónyilatkozatot fogadtak el.

FAO-csúcs 2. Róma, 2002. június 10. (MTI) - Az ENSZ Mezőgazdasági és Élelmészeti Szervezete (FAO) csúcstalálkozójának küszöbén, szombat délután mintegy ötvenezer fős tüntetés kezdődött az olasz fővárosban, ahol a résztvevők a világélelmészeti problémáinak igazságosabb megoldását követelték.

A tüntetés vezetői hangsúlyozták: nem kívánják a FAO megszüntetését, sőt, ezzel az akciójukkal inkább támogatást szeretnének nyújtani a világ-szervezetnek, hogy munkáját hatékonyabban és igazságosabban végezhesse.

Valutaalap - Távozik Budapestről a Valutaalap. Először Budapesten és azután Prágában megszüntetik a közvetlen jelenlétet, maradnak a rendszeres konzultációk és az éves jelentések.

Nyitott Kert - Az idén ismét bioélelmiszer lerakatot működtet a Nyitott Kert Alapítvány a Vadász utcában.

A biozöltség megrendelési rendszeren keresztül megvalósulhat a közösség által közvetlenül támogatott mezőgazdálkodás. A termelő és a fogyasztók állandó csoportot alkotnak. A termelő érdeke a stabil megélhetés, a vásárlók érdeke a biztonságos táplálék, és mindkettőjük közös érdeke a környezetük biológiai termelékenységének, szépségének, egészséges állapotának fenntartása...

további részletek:
www.nyitottkert.hu

\$\$ - Az ExxonMobil megunt a környezetvédők akcióit, és ellen-támadásba lendült; az olajcég francia leányvállalata, az Esso France az Esso márkanév hírnevének rombolásáért pereli a Greenpeace-t. Az olajcég jogászai szerint a környezetvédők "Stop E\$\$o!" kampányában szereplő átalakított logó a náci SS-jelvényre emlékeztet, és ez komoly kárt okoz a vállalatnak.

Termékdíj - Olyan önszabályozó rendszer kialakítására szeretné ösztönözni az üdítőital-gyártókat Kórodi Mária Környezetvédelmi Miniszter, amelyben egészséges arányt képviselnek a visszaváltható és az eldobható palackok. Erre azért kerül sor, mert a visszaváltható palackok aránya az utóbbi két évben megfeleződött, jelenleg 30 százalékot tesz ki. A környezetvédők EU-s szigorral szeretnének fellépni a szennyezők ellen és a nevelésesen alacsony termékdíj felemelését sürgetik. A Pepsi azonban elszánt, két hónap múlva kivonja a forgalomból a visszaváltható palackokat. Így a visszaváltható flakonok 30 százalékos aránya tovább csökken.

Globalizáció füzetek -

A Globalizáció füzetek sorozatban megjelent:

1. Globalizáció és környezet
 2. Nemzetek feletti vállalatok a globalizáció korában -
- Miért nem szeretik a "zöldek" a nemzetek feletti vállalatokat?

A két füzet elektronikus változata letölthető a www.zpok.hu/globalizacio/ honlapról, nyomtatott változata megrendelhető a Magyar Természetvédők Szövetsége címen:

1091 Budapest, Üllői u 91/B.

tel.: 216-7297

drótlelveél: fidusz@zpok.hu

Génpiszka - A Föld Barátai sajtóközleménye szerint a USAID által Dél-Amerikába küldött élelmiszersegély szállítmányokban génpiszkált kukorica is volt. (Boliviában pl. Starlinket is találtak a mintában.)

forrás:

<http://www.foei.org/media/2002/0610.html>

Egymilliárd dolláros adósságlengedésről döntött a G8 -

Egymilliárd dollárral emelték meg a legszegényebb országok tartozásából elengedendő összeget a leggazdagabb országok. Arról is döntés született, hogy Oroszországot 2006-tól a szervezet teljes jogú tagja lesz.

A világ hét legfejlettebb országát és Oroszországot tömörítő G8 kanadai csúcstalálkozóján újabb egymilliárd dollárral könnyítettek a 22 legeladósodottabb Afrikai ország fizetési kötelezettségein. Szakértők szerint azonban ez nem sokat segít, mert az elmúlt években azoknak a nyersanyagoknak az ára csökkent a világpiacon, amelyekre ezen országok gazdasága támaszkodik. Egyesek figyelmeztetnek arra, hogy ez az összeg mindössze 50 napi adósság-visszafizetési kötelezettséggel egyenlő. Összehasonlításképpen az Egyesült Államok kongresszusa 40 milliárd dollárt szavazott meg a terrorizmus elleni harcra szeptember 11 után.

Az EU ratifikálta a Cartagenai Jegyzőkönyvet -

A genetikailag módosított szervezetekről szóló információkhoz való hozzáférést segítő lépésnek tekinthető, hogy az Európai Unió 2002. június 25-én ratifikálta a biológiai biztonságról szóló Cartagenai Jegyzőkönyvet. A jegyzőkönyvet a biológiai sokféleség, illetve az emberi egészség védelmében hozták létre és fogadták el a Biológiai Sokféleségről szóló Egyezményben részes felek 2000. január 29-én, egy több mint három és fél évig tartó kemény tárgyalási sorozat eredményeként.

A jogilag kötelező erejű jegyzőkönyv hatására létre kell hozni az Előzetes Informáló Megállapodás eljárását, amely biztosítja, hogy az országok megkapják az szükséges információt, melyek alapján megalapozott döntést tudnak hozni abban a kérdésben, hogy importáljanak-e genetikailag módosított szervezeteket azzal a céllal, hogy a környezetbe juttassák.

HÁTTÉR

Kitelepítési végzés

Budapest, 2002. június 20.

A hatóságok ezennel felszólítanak minden, a budapesti Intercontinental Szállóban tartózkodó személyt, hogy azonnal hagyják el a területet! A területet a szálloda alatt található aranyérc kitermelése céljából lefoglaltuk. A bányászati tevékenység megkezdése érdekében az Intercontinental Szállót 24 órán belül lebontjuk. Az elkövetkező hónapokban a területen egy mély gödör létesül.

A bányászati tevékenységhez a Világbank Csoport a "Budapesti közösségrombolási projekt"-je keretében nyújt hitelt. A beruházás célja, hogy felszámolja a szegénységet, és elősegítse a fenn-tartható fejlődést a helyi lakosok kényszerű kitelepítése és a szakképzett munkaerőnek a régió kívüli foglalkoztatása által. A Duna vízminősége és -mennyisége várhatóan

jelentősen romlani fog, ami veszélyezteti majd a folyó és partvidéke élővilágát és a térség lakosságát. A beruházás a turisztikai tevékenység teljes megszűnését vonja maga után. Ezzel szemben a beruházás új munkahelyeket teremt majd az egészségügyben (a cián és más vegyi anyagok okozta mérgezések kezelésére) és a szolgáltató ágazatban (a megnövekvő prostitúció és alkoholizmus okán). Számos munkásra lesz szükség a bánya bezárását követő nagy volumenű rekultivációs munkálatoknál.

A Világbank jól hasznosítja az adófizetők pénzét. Kérjük, ne akadályozzák a vállalatok boldogulását, és adjanak helyet a bányának!

A témáról bővebben: www.vilagbanya.org

James Bond, cián és heroin

Avagy hogyan mérgezhetheti meg a Világbank Kelet-Európát - újra

*Küldte: Dönsz Teodóra <ddori@zpk.hu>
KKE Bankfigyelő Hálózat*

*Saját közlemény
Kiadja a Közép és Kelet-Európai Bankfigyelő Hálózat, az Alburnus Major és az Institute for Policy Studies*

Budapest, 2002. június 18. Miközben az öltönyös urak összeülnek a budapesti Intercontinental szállóban, sötét felleg borul Kelet-Európára és Közép-Ázsiára. 1990 óta a Világbank több mint 7 milliárd USA dollárt költött ebben a régióban olajipari, bányászati és földgázkitermelési projektekre. S a lazacot és a süteményeket élvezve a küldöttek azt hivatottak megvitatni, hogy ez a program segítette-e a szegényeket. Ezzel egyidejűleg a Bank egy új, veszélyes hitel jóváhagyását fontolgatja, ami a romániai Verespatak (Rosia Montana) település alatti arany kitermelését segítené. Ha egy röpke pillantást vetnének a küldöttek a Dunára, az már emlékeztetükbe idézhetne egy tanulságos esetet.

Másfél évvel ezelőtt a Tiszán és a Duna alsó folyásán az élővilág jelentős részét elpusztította a nagybányai baleset során elszabadult cián. Ez a szennyezés a legsúlyosabb környezeti katasztrófának számított Európában Csernobil óta. Mintegy 100 ezer m³ cián- és nehézfém tartalmú zagy ömlött a Tiszába. Románia belső részében, a Tisza vízgyűjtőjében egy újabb veszélyforrás keletkezhet: a tradicionálisan mőcök által lakott völgyben, Verespatak település alatt több arany rejlik, mint Nagybánya környékén.

A Gabriel Resources kanadai bányavállalatnak nem volt könnyű dolga. Megkapták ugyan 1999-ben az engedélyt a

Verespatak térségében található arany kitermelésére, azonban honnan szerezzenek anyagi támogatást egy újabb potenciális katasztrófához, ugyanazon régióban? James Bondot, a Világbank bányászati osztályának korábbi igazgatóját hívták segítségül. És noha a Nemzetközi Pénzügyi Társaság (IFC) még nem döntött a finanszírozásról, az, hogy komolyan vizsgálják a támogatás lehetőségeit, már biztonságerzetet ad a külföldi befektetőknek.

A koncessziós jogot nyílt versenytárgyalás nélkül ítélték oda a Gabriel Resources cégnek, melynek ez az első bányászati beruházása. A vállalat vezérigazgatóját egyébként már kétszer ítélték el heroinkereskedelem miatt.

A projekt mintegy 4500 embert kedvezőtlenül érintene: csupán Verespatakon mintegy 750 családi gazdaságot és 138 lakóépületet kellene felszámolni és máshova telepíteni. Az IFC tervei szerint ugyanakkor legjobb esetben is 3000 munkahelyet teremtene a beruházás.

"A tény, hogy a Bank egyáltalán fontolóra veszi ennek a projektnek a finanszírozását azt sugallja, hogy nem képesek tanulni a múltból és hallgatni az emberekre. Verespatak lakosai tudják, hogy ez a beruházás katasztrófális lesz az életükre és a földjükre nézve" - nyilatkozta Stephanie Roth, az Alburnus Major nevű, a tervezetet ellenző helyi társadalmi szervezet képviselője.

A Gabriel Resources már megkezdte az áttelepítést, s azt állítja, hogy a Világbank nem önkéntes kitelepítésre vonatkozó irányelvének szellemében cselekszik. Az áttelepítést nem előzte meg környezetvédelmi engedély, sem az érintett lakossággal folytatott konzultáció, bár ezek alapkövetelmények lennének.

A Rosia Montana-i terv háttere (az Alburnus Major közreadásában):

A Gabriel Resources 1997-ben kezdte meg romániai tevékenységét. A vállalat alapítója és elnöke Frank Timis, aki 1978-ban szökött Romániából Ausztráliába. 1990-re Timisre kirótták az első bírságot és elítélték heroinkereskedelem miatt. 1994-ben másodszor is elítélték. A Mining Reporter állítása szerint Timisnek 12,5%-os részesedése és hárommillió részvényre elővételi joga van a Gabrielben. Frank Timis ezzel egyidejűleg a kanadai tőzsdén jegyzett European Goldfields elnöke, vezérigazgatója és igazgatótanácsának elnöke. Továbbá jelentős részesedése van a Deva Gold vállalatban, amely a Castle Europa (a Gabriel 60%-os tulajdonú leányvállalata), a Minvest és három állami tulajdonú bányatársaság által alapított konszern. (A három román állami cég a Certej, a Zlatna, a Bolcana és a Baita-Craciunesti kincseinek kiaknázását célozza.)

2002. április 1-jén a Gabriel Resources Mike Steynt nevezte ki a verespataki projekt igazgatójának. Steyn

előzőleg a Gold Fields Ghana Ltd. regionális igazgatója volt, ahol 20 ezer helyi lakos és kézi erővel dolgozó bányász kitelepítésért volt felelős - mindez a Tarkawa aranybánya feltárása érdekében. 1999-ben a rendőrség kilenc embert lőtt agyon vagy sebesített meg, amikor ezek tiltakoztak a Goldfields Ghana-nál történt tömeges elbocsátások miatt. Az elbocsátások oka az volt, hogy a vállalat a működési költségek csökkentése céljából átállt a külszíni, ciános atmosférával történő termelésre. Ez a bányászta okozta Ghána legnagyobb környezeti katasztrófáját 2001 októberében, amikor több ezer köbméter cián- és nehézfém tartalmú bányászati szennyvíz szabadult el, elpusztítva a közeli folyó élővilágát és több, mint ezer embert fosztva meg az ivóvíztől.

További információ az EIR-ről és a verespataki tervről:

Feiler József, KKE Bankfigyelő Hálózat, mobil: 30/436-5122

Csend Napja 2002

Nagyképűség nélkül állítható, hogy a zöld mozgalmon belül 2002. április 26.-án megrendezett - a csendre és a hallgatásra épülő demonstráció ilyen formában világszerte az első volt. Célunk az volt, hogy a Csend Nap egy újabb jeles zöld napként honosodjon meg az országban.

A "csend-demonstráció" felhívta a figyelmet arra, hogy közösen összefogva, szervezettebben kellene fellépniük a zaj ellen. Az ETK Zaj Munkacsoport 2000-ben alakult meg. A Zaj Munkacsoport célja, hogy szervezett formában és mozgalmi szinten küzdjön a környezetet szennyező zajok ellen. A zajkérdés a környezetvédelem belül az egyik legproblematisabb terület. Feladatunknak tekintjük, hogy az életminőséget javítsuk. Ennek érdekében figyelemmel kísérjük és elemezzük a zajjal kapcsolatos helyzetet. Egy olyan fórumot kívánunk teremteni, ahol összefogjuk mindazokat, akik aktívan kívánnak részt venni a zaj elleni küzdelemben. A ETK Zaj Munkacsoport másik feladatává tettük, hogy megszervezzük az első "Csend Napot".

Ernst Joachim Berendt híres német zenekutató etimológiai tanulmányai során kiderítette, hogy a "lárma" szó honnan ered és mit jelent. Véleménye szerint ez a szó az olasz "allarme" szóból származik, amely magyarul riadót, riasztást, vészjelzést jelent. Eredetileg azt is jelentette: **fegyverhez!** Berendt szerint a tudat alatti szinten folyamatosan egymást figyelmeztetjük, hogy "veszélyben" vagyunk és hogy fegyverhez kell nyúlni.

Kétségtelen, hogy Budapest egy nagyon zajos város. Sajnos mára az egyik legzajosabb főváros Európában. De miért van ez így? Egy részt talán azzal lehet összefüggésbe hozni, hogy a magyar temperamentum amúgy is kicsit hangos. Mint ahogy például az olasz temperamentum is!

Egyszer megkérdezték Franko Nerot, a híres olasz színészt - aki Árpád királyt játszotta a Honfoglalás című filmben -, hogy neki mi a véleménye a magyarokról. Erre ő azt felelte: Nagyon szimpatikusak a magyarok de egy kicsit erőszakosak is. Véleményem szerint Franko Nero állítása hordoz némi igazságot. Azt gondolom mi valóban tényleg egy kicsit erőszakosak vagyunk, **főleg egymással szemben.**

A zaj és az erőszak bizony elég közel vannak egymáshoz. **Egy régi magyar közmondás szerint a szó is fegyver.** Nyilvánvaló az emberi beszéd egy olyan fegyver, ami egyben gyakran zajt okozhat és okoz, ahogy a mindennapi életben sokszor tapasztaljuk. Ezért választottuk a Csend Nap mottójául **Ödön von Horváth** gondolatát:

"Ne beszéljétek olyan sokat; Isten akkor is hall beneteket, ha hallgattok".

1996 -ban megjelent egy MTI hír a Népszabadságban: "Csend a Vörösmarty téren", ami felkeltette a figyelmemet és érdeklődésemet. Művészek kezdeményezéseként 1/2 óras közös hallgatásra hívták az embereket. A szervezők a rohanó zajos világot kívánták megállítani egy pillanatra. Felkerestem a szervezőket, mert többet akartam tudni erről a kezdeményezésről. Mindenesetre világosabbá vált számomra, hogy a különböző mozgalmaknak jobban kellene egymásra figyelni, hiszen egymástól is tanulhatnak. Persze ez csak akkor tud működni, ha meg van az egymás közötti tisztelet, elfogadás és elismerés. Azon kell dolgozni, hogy a szakmai és társadalmi összefogás a zaj elleni küzdelemben új alapokról induljon. Mindennek az egyik legfontosabb feltétele az erkölcsi megbecsülés és az erkölcsi támogatás. Mindannyian tudjuk, hogy a csend védelme érdekében csak közösen fogunk sikert elérni. Azt is tudjuk, hogy nem elég ha csak a zajjal foglalkozó szakemberek küzdenek az "akusztikai hulladék" ellen. Szükség van egy szélesebb szakmai és társadalmi szolidaritásra.

A zöld mozgalmon belül is így van. Nagyon fontos a különböző személyiségek tisztelete és egymás megbecsülése, ugyanúgy mint az önszerveződő társadalom civil közösségeinek elismerése és támogatása.

Több írásomban megfogalmaztam már ezeket a gondolatokat. Lásd például:

Zaj / panasz munkacsoport létrehozása: Felhívás

Gaia Sajtószemle 378. száma
 Őkotáj 27-28. száma 122-124. oldal
 Őkotáj 25-26. száma 113-115. oldal

Közös célunk lehetne egy környezet- és emberbarátibb társadalom kialakítása. Világos az, hogy egy ilyen nemes cél nem egyéni, hanem csak kollektív feladat lehet.

Egy fontos megfogható siker, amit az ETK Zaj-Munkacsoportja elért számomra az volt, hogy a Rügyecske Alapítvány 2002-es zöld kalendáriumában már hivatalosan szerepel a Csend Nap.

A Csend Napnak alapvetően három fő aspektusa volt. Egyrészt egy környezetvédelmi és társadalmi megmozdulásról volt szó. Másrészt egy közös hallgatás és meditáció, mely mindenkit befelé fordulásra ösztönözött, és amely abban segíthetett, hogy ennek a zajos világnak a gyökereit jobban felismerhessük. Harmadrészt egy új kollektív élményt eredményezett, ami spirituális tartalommal is bírt. Végül is ez volt az Első Csend Nap mondanivalója és üzenete.

Szabó Erik

LEVEGŐ, ÉGHAJLAT

Gazdasági globalizáció: az éghajlatváltozás katalizátora

Megjelent: *The Ecologist*, 2001. 10. 22.
 Szerzők: *Simon Retallack és Ladan Sobhani*
 Fordította: *Scheiring Gábor*

A nagy távolságú kereskedelem és a nemzetek feletti cégek növekedését a szén táplálja.

Míg a világ kormányainak nagy része mostanra már tényként elfogadja az éghajlatváltozás létezését, gyakorlatilag egyikük sem épített be gazdaságpolitikájába megfelelő védelmi mechanizmusokat. A gazdasági globalizáció hajszolásával, a kereskedelem és a befektetések előtt álló nemzeti akadályok lebontásával a kormányok nagymértékben növelik az energiaszükségletet, világméretben is általánossá teszik a szénre épülő fejlődési modellt, jelentősen súlyosbítva ezzel az éghajlatváltozás problémáját.

A nagy távolságú kereskedelem rohamos fejlődése, melyet az export és import előtt álló akadályok lebontása, valamint a termelés export-orientációja eredményez, óriási növekedéshez vezet az üvegházhatású gázok kibocsátásával járó áruszállításban is. Az átlagos távolság, melyet az áruk a termelőtől a fogyasztóig megtesznek az Egyesült Államokban például mára eléri az ezer kilométert. A globális áruszállítás 1950 óta súlyát tekintve körülbelül tízszeresére növekedett, 140 millió tonna üzemanyag felhasználását igényelve évről évre, ami több mint a közel-keleti térség teljes éves üzemanyagfelhasználása. Sőt mi több, a fuvarozás 85 százalékos növekedése várható 1997 és 2010 között a terjeszkedő nemzetközi kereskedelemnek köszönhetően.

1
 Hasonlóan, a légi áruszállítás 280 százalékkal növekedett 1985 és 1997 között, és a Boeing számításai szerint az iparág további háromszoros bővülése várható 2017-re. A szárazföldi fuvarozás is hasonló fejlődésen ment keresztül a gazdasági globalizáció hatására. Európában például a határokon átmenő kamionforgalom az 1970-es 400 milliárd tonna-kilométerről 1200 milliárd tonna-kilométerre nőtt 1997-re. Mindezek következtében, a kereskedelmi áru fuvarozás mára a világ

kölajfogyasztásának egy nyolcadáért felel, aminek komoly hatása van a földi éghajlatra.

2

A kereskedelem és a befektetések világméretű liberalizációja az ipari jellegű mezőgazdaság és az ehhez kapcsolódó élelmiszeripar elterjedését is nagyban elősegíti, melyek hatalmas mennyiségű üvegházhatású gáz kibocsátásáért felelősek. Az ipari jellegű mezőgazdaság az emberi és az állati erőköt fosszilis eredetű energiával helyettesíti, melyből többet használ, mint bármely más iparág. Finomított kőolajszármazékkal üzemelnek a farmokon a szántáshoz, ültetéshez, aratáshoz, műtrágyázáshoz, növényvédelemhez és szállításhoz használt gépek, az öntözéshez pedig elektromos energiát használnak. Még ennél is több energiát használnak fel a farmokon kívül mezőgazdasági gépek, műtrágyák és növényvédőszer előállítására, valamint az élelmi-szerek feldolgozására és csomagolására (a fogyasztói termékek csomagolásának majdnem az 50 százalékát az élelmiszer csomagolóanyagok adják az Egyesült Államokban). Az ipari jellegű mezőgazdaság emellett 70 millió tonna nitrogén alapú műtrágya felhasználását is eredményezi, mely folyamat a teljes nitrogénoxid kibocsátás tíz százalékaért felelős.

3

Az ipari jellegű mezőgazdasági módszerek így a talaj erőzítőjához vezetnek, aminek köszönhetően csupán az Egyesült Államokban tizenhat millió tonna szén jut az atmoszférába minden évben.

4

Az intenzív, ipari módszerek a metán kibocsátást is növelik a rizstermesztésben, valamint a haszonállattenyésztésben. Ezen eljárások globális mértékben való elterjedése biztos recept az éghajlati helyzet továbbrontásához.

A SZEMÉLYAUTÓK ELTERJEDÉSE

A kereskedelem és a tőkebefektetések előtt álló akadályok lebontásával a gazdasági globalizáció az olyan nagy energiaigényű termékek elterjedését is elősegíti,

mint a gépkocsik és a különböző elektronikai cikkek, olyan országokban terjesztve el ezeket, melyek eddig még nem voltak ráutalva a modern technológia ezen vívmányaira. A piacok megnyitásával a külföldi áruk felé például Dél-Korea és Thaiföld 25 illetve 40 százalékkal növelte gépkocsiállományát a kilencvenes évek elején. Ez a gyors elterjedés az éghajlatváltozás veszélyét jelentősen növeli, hiszen a gépjárművek a legjelentősebb CO₂ kibocsátók. És mindez csak növekedni fog, ahogy a nemzetek feletti autógyártó cégek növelik eladásait az olyan, piacokat gyorsan liberalizáló országokban, mint Kína vagy India, ahol a személygépkocsi tulajdonosok száma még mindig alacsony.

A befektetések liberalizációjának eredményeként Kínában, ahol az emberek eddig elsősorban bicikliket, a tömegközlekedést, illetve hasonló, alacsony energiaigényű közlekedési eszközöket használtak, a General Motors nemrég írt alá egy egymilliárd dolláros szerződést évi 100.000 közepes méretű gépkocsi gyártására. A GM szintén beindította a termelést Oroszországban, ahol nem csak az olcsón exportra előállított gépkocsi-eladásból számítanak profitra, hanem a helyi piacon való nagyobb részesedés szerzésével is.

A személygépkocsik globális elterjedésének éghajlati következményei katasztrofálisak lesznek. A gépkocsi csak egy, azon modern otthoni és irodai gépek és eszközök közül, melyek nagy mennyiségű éghajlatváltozást okozó fosszilis energiaforrást igényelnek, és melyeket ma már világszerte gyártanak és exportálnak.

A fejlődő országok világgazdaságba való integrációja olyan nagy, új fosszilis tüzelőanyagot igénylő tervek megvalósítását is maga után vonja, mint például széntüzelésű erőművek megépítése - gyakran a nemzetközi pénzügyi intézmények támogatásával - melyeket az adófizetők tartanak fenn. Ezek a tervek nagy mennyiségű energia előteremtésére hivatottak a feldolgozóipar számára, hogy lehetővé váljon a lakossági fogyasztás növekedése, és hogy ellássák az ipari fejlődés globalizációjával keletkező óriási városokat, tovább táplálva ezzel az éghajlatváltozást.

A Világbank például 13,6 milliárd dollár értékben járult hozzá különböző energiatervekhez a fejlődő országokban az 1992-es Rio-i Csúcs óta, beleértve ötvenegy szén-, olaj- és gázüzemű erőmű és huszonhat szénbánya megépítését. Ezek a projektek 38 milliárd tonna CO₂-ot fognak a légkörbe juttatni élettartamuk során, mely megközelítőleg a duplája az 1996-ban az összes ország által kibocsátott mennyiségnek. Az ipari országok exporthitelintézetei is milliárd dollárokat szántak hasonló tervekre. Ezen intézetek többnyire szisztematikusan figyelmen kívül hagyják a megújuló energia terveket és aláássák a lokális termelési és fogyasztási rendszereket, melyek nagymértékben hozzájárulnának az energiafelhasználás csökkentéséhez.

Az éghajlatváltozás jelentette óriási veszély ellenére, a kormányok képtelenek megfelelő óvintézkedéseket tenni, köszönhetően a gazdasági globalizáció által teremtett olyan akadályoknak, mint az óriásvállalatok egyre növekvő hatalma, részben a fosszilis tüzelőanyagiparban. A piacok megnyitásával a külföldi kereskedők és befektetők felé a gazdasági globalizáció

nagy esélyt jelent a fosszilis tüzelőanyaghoz kapcsolódó üzletágakban tevékenykedő cégeknek a növekedésre, a bevétel fokozására, és a vetélytársak elnyelése, melyre a leggyakoribb módszer az összeolvadás. Az Exxon és a Mobil 1998-as egyesülésével például a világ harmadik legnagyobb vállalata, minden idők eddigi leghatalmasabb olajtársasága jött létre, 250 milliárd dolláros vagyonnal. A vállalat-egyesülések eredményeként soha nem látott mértékű pénzügyi hatalom koncentráldott a fosszilis tüzelőanyagból profitáló cégek kezében, minek köszönhetően egyes vállalatok mára már nagyobb gazdasági hatalommal rendelkeznek mint jónéhány nemzetállam. A General Motors és a Ford - a világ két legnagyobb autógyártó cége - összesített bevétele például meghaladja a teljes Szaharától délre eső afrikai térség GDP-jét. Ezt a hatalmat ezen cégek a kormányzati politikák befolyásolására használják - tudósok, érdekcsoportok, lobbiszervezetek és politikusok anyagi támogatásával -, hogy megakadályozzák az üvegházhatású gázok kibocsátásának csökkentését célzó intézkedések meghozatalát.

Egy másik akadály amivel a kormányzatok szembekerülnek ha az éghajlatváltozást szeretnék mérsékelni, az a hazai vállalatokra nehezedő rendkívüli verseny, melyet a gazdasági globalizáció generál. Ahogy a külföldi befektetések növekednek, és a gyártás külföldre telepítése könnyebbé válik, a kormányzatok egymással versengenek hogy csökkentsék vagy megszüntessék a környezetvédelmi normákat a külföldi tőke becsalogatása érdekében, illetve hogy elkerüljék az országban meglepetett cégek külföldre költözését.

Kitűnő példa erre 1992-ből az Európai Unió megírsult kísérlete a CO₂ kibocsátást csökkentendő szénadó bevezetésére. Az adó ellenzői azzal érveltek, hogy az ellehetetlenítené az európai cégek külföldi versenyképességét, hiszen a versenytársakra nem vonatkozna az adó, akik így kereskedelmi előnyre tennének szert.(10) A Kiotói Jegyzőkönyv elutasítása során George W. Bush hasonló érveket hozott fel.

A WTO által teremtett és felügyelt globális kereskedelmi szabályok szintén veszélyeztethetik az éghajlatváltozás megállítására tett nemzeti és nemzetközi erőfeszítések sikerét. Annak a lehetőségét, hogy egy adott kormányt bármikor egy nemzetközi kereskedelmi ítélőszék elé állíthatnak a világ kereskedelmi szabályainak megsértéséért, arra használták hogy az EU, Japán, és az Egyesült Államok gépkocsik energiahatékonyságának növelését célzó standardjait aláássák, amit igen heves vita követett.

A WTO és a Kiotói Jegyzőkönyv között is felmerülhetnek ellentmondások. A WTO szabályai szerint a termékek között nem lehet az előállítás módja és a származás szerint különbséget tenni. A Kyotói Egyezmény azonban megkívánná, hogy az előállítási technológiák, a szerződést aláírók és nem aláírók, valamint a nagy CO₂ kibocsátással rendelkező fejlett valamint az alacsony kibocsátással rendelkező fejlődő országok között különbséget tegyenek. A megkülönböztetés nélkül az üvegházhatású gázok kibocsátásának csökkentése lehetetlen, hiszen az éghajlatot befolyásoló technológiákat vissza kell szorítani.

Az éghajlatváltozás okozta óriási veszélyt tekintetbe véve a nemzetközi kereskedelmi szabályok környezetvédelmi szabályok alá való rendelése és a kereskedelem helyi jellegűvé tétele fontos stratégiai lépések a Föld teljes energiaigényének és az üvegházhatású gázok kibocsátásának csökkentéséhez.

A energia-intenzív fejlődési modellt, melyet a gazdasági globalizáció képvisel, meg kell változtatni, ha el kívánjuk kerülni a nagyfokú éghajlatváltozás veszélyét.

Szerzők:

Simon Retallack a The Ecologist különkiadásainak szerkesztője és a Climat Initiatives Fund társigazgatója. Ladan Sobhani a san francisco-i Global Exchange nevű szervezet energiaprogramjának koordinátora, ahol azon dolgozik, hogy a kaliforniai energiaválság okait és a lehetséges megoldásokat megvilágítsa.

1. Függelék:

Értelmetlen kereskedelem

Az országok közötti export gyakran terjed ki ugyanazon termékekre, szükségtelenül növelve ezzel az üvegházhatású gázok kibocsátását. Az Egyesült Királyságban

1997-ben 126 millió liter tejet importáltak, ugyanakkor 270 millió liter tej el is hagyta az országot. Hasonlóképpen 240.000 tonna disznóhús és 125.000 tonna bányahús importálása mellett, 195.000 tonna disznóhúst, és 102.000 tonna bányahúst exportáltak.

Stopping The Great Food Swap, Caroline Lucas MEP, 2001 március

2. Függelék:

A messziről érkezett élelmiszer igazi költségei

Az, hogy mit eszünk, és hogy az honnan származik, nagyon fontos az üvegházhatású gázok, így az éghajlatváltozás szempontjából is. Egy hazai alapanyagokból készült vegetáriánus adag 200g CO₂-egyenértéket jelent, míg egy disznóhúsból és zöldegekből álló importált adag ennek nyolcszorosával, 1,8 kg CO₂-al egyenértékű. Ugyanez hazai alapanyagokból 600 grammot tesz ki. Egy kilogramm új Zélandról importált alma teljes energiaigénye 1 kg CO₂ egyenértéket tesz ki, szemben a helyben (Angliában - a ford.) termesztett alma 50 grammos értékével.

UNEP Environment and Industry Newsletter, 1999 április-szeptember.

Tuvalu: az éghajlatváltozás első áldozata

Third World Resurgence, No. 133-134, p. 2.

Eun Jung Cahill Che: Tuvalu: First casualty of climate change

fordította: MV

A tízezer lakosú polinéziai sziget, Tuvalu lakosai csomagolnak és készülnek alacsonyán fekvő hazájuk elhagyására. Ők azonban valószínűleg csak az első "fecskék": a tengerszint várható emelkedésével sok más csendes-óceáni szigetállamon összesen hétmillió ember

kerülhet hasonló helyzetbe. Tuvalu homogén társadalom, a szigeten nincsen mobiltelefon és TV, sem állandó katonaság; egyetlen rádióadó és Internet-szolgáltató van - hogyan fognak az ott lakók beilleszkedni új hazájukba pl. Ausztráliában? A környezeti menekültek várható hullámán kívül ez még számos, gazdasági jellegű problémát is felvet. Mi lesz pl. Tuvalu, mint önálló politikai és gazdasági egység sorsa? Lehet-e kártalanítani a menekülő népet hazája, földje teljes elvesztéséért?

Felmelegedés Alaszkában

Süllyedő házak, költöző lakosság

forrás: vedegylet@zpok.hu levelező lista

http://www.origo.hu/tudomany/fold/20020618felmelegedes.html

beküldte: Fidusz

Alaszka távoli vidékein a felmelegedés következtében felolvadó jég miatt a települések lakóinak el kell hagyniuk szülőföldjüket.

A Bering-szorosban lévő Shishmarefben a hőmérsékleti változások nagy mennyiségű jeget olvasztottak fel, ami veszélyezteti a települést.

Környezetvédelmi szakemberek szerint a helyi téli középhőmérséklet 10 fokkal, a nyári 5 fokkal emelkedett 1970 óta. A The Times értesülései szerint a jéggel borított sziget lakói jövő hónapban szavaznak arról,

hogy elhagyják-e a szigetet, ami egyre kisebb lesz az óceán térhódítása miatt.

Helyi lakosok úgy nyilatkoztak, hogy valószínűleg mindnyájan arra szavaznak, hogy magasabb vidékre költözzenek, mivel alig maradt már föld a lábuk alatt. Az USA környezetvédelmi ügynökségének felmérései szerint a Shishmaref körüli, tengerben úszó jégtömbök tömege 14 százalékkal csökkent 1978 óta, az 1960-as évek közepétől számítva pedig 40 százalékkal. Az olvadó jég hullámzást kelt, ami erodálja az eddig egész évben fa-gyott állapotban lévő talajt.

A házakat eddig is hidraulikus emelőkkel kellett aládúcolniuk, hogy az alapjuk ne süllyedjen a felolvadó altalajba, ami a házak építéskor fagyott állapotban volt. A jégtömbök olvadása veszélyezteti a Transz-Alaszka olajvezetékét is, mert repedéseket és olajszivárgást idézhet elő a sodródó, felszabaduló jég.

A nyugati légszennyezés okozhatta az afrikai szárazságot

Számítógéppel modellezték a globális klímát

forrás: global@zpok.hu levelezőlista
<http://index.hu/tech/tudomany/afriklima/>

Észak-Amerika és Európa gyáraiból és erőműveiből kibocsátott szennyező anyagok okozhatták az afrikai Sahel-övezetben az elmúlt harminc-negyven évben pusztító aszályt. A legrosszabb években, 1972 és 1975 között, valamint 1984-85-ben a szárazság miatt körülbelül egymillió ember halt éhen. Az ausztrál és kanadai kutatók szerint a szerves fűtőanyagok elégetésével képződő, kén-dioxidból, koromból és nitrátokból álló elegy befolyásolja a felhőképződést, és ezáltal jelentős hatást gyakorol a földfelszín hőmérsékletére és változásokat idéz elő az időjárásban.

Észak-Amerika és Európa gyáraiból és erőműveiből kibocsátott szennyező anyagok okozhatták az afrikai Sahel-övezetben pusztító aszályt - írta a New Scientist. Az elmúlt harminc-negyven évben a Sahel-övezet - ez egy Szaharától délre található területsáv, melybe Etiópia és Guinea egyes részei is beletartoznak - a valaha regisztrált legnagyobb aszályal küzdött, a csapadékmennyiség 20-50 százalékkal csökkent. A legrosszabb években, 1972 és 1975 között, valamint 1984-85-ben a szárazság miatt körülbelül egymillió ember halt éhen.

A számítógép szerint a kén-dioxid a hibás

Az ausztrál és kanadai kutatók szerint a szerves fűtőanyagok elégetésével képződő, kén-dioxidból, koromból és nitrátokból álló elegy befolyásolja a felhőképződést, és ezáltal jelentős hatást gyakorol a földfelszín hőmérsékletére és változásokat idéz elő a regionális időjárásban. Leon Rotstajn a CSIRO-tól, az

ausztrál nemzeti kutatóintézetétől és Ulrike Lohmann a halifaxi Dalhousie Egyetemről számítógéppel modellezte a Föld klímáját.

Amikor a kutatók a jelentős (nyolcvanas évekbeli) kén-dioxid kibocsátást is belekalkulálták a szimulációba, a Föld északi területei a modell szerint relatíve lehűltek, a trópusi esők sávja dél felé tolódott, szárazságot okozva ezáltal a Sahel-övezetben. A kén-dioxid ugyanis olyan aeroszol-részecskéket hoz létre, amelyek kicsapódási felületet biztosítanak a légkörben található vízpára számára. Több részecske esetén a felhők a szokásosnál kisebb vízcseppeket tartalmaznak, és jobban visszaverik a napsugárzást, így a földfelszín alattuk kevésbé melegszik fel. Az eredmények a Journal of Climate következő számában jelennek meg.

Ázsia is veszélyben van

Az elmúlt években a területet kevésbé veszélyeztetik nagy aszályok. A változást Rotstajn a levegőszennyezés elleni szabályozásoknak tudja be, melyek Európában és Észak-Amerikában születtek, elsősorban a savas esők miatt. Johann Feichter, a hamburgi Max Planck Meteorológiai Intézet munkatársa szerint a modell érdekes ugyan, de bizonyítékokat nem szolgáltat. Saját kutatásai arra mutatnak, hogy a kén-dioxid-kibocsátás inkább csak súlyosbította azokat a folyamatokat, melyek egyébként is bekövetkeztek volna.

Ázsiában azonban a problémák még csak most kezdődnek. A korom és a kén-dioxid kibocsátás ugyanis jelentősen megnövekedett a gyorsan iparosodó Kínában és Indiában. A két kutató elméletét támaszthatja alá, hogy Kínában az elmúlt években szokatlanul száraz nyarak voltak, miközben a déli területeken különösen sok eső esett.

NÖVÉNY - ERDŐ - MEZŐGAZDASÁG

Élelem és mezőgazdaság: ideje választani!

A Föld Barátai szervezeteinek kampánya az EU Közös Mezőgazdasági Politikájának reformjáért

forrás: global@zpok.hu
http://www.zpok.hu/index.shtml?AA_SL_Session=8c74d6f8e8231f5e5f50231e8be7e765&x=900

2002. június 5-én a Föld Barátai európai hálózata 14 országbeli tagszervezetének bevonásával elindította új kampányát, melyben követeli az Európai Unió Közös Mezőgazdasági Politikájának (CAP) azonnali és radikális reformját. Az új - "Élelem és mezőgazdaság: ideje választani!" (Food and Farming: Time to choose!) - kampány során Ausztria, Ciprus, Csehország, Dánia, Anglia, Wales és Észak-Írország, Franciaország, Németország, Olaszország, Görögország, Magyarország, Hollandia, Lengyelország és Spanyolország szervezetei fel-

szólítják Franz Fischlert, az EU Mezőgazdasági Biztosát és az európai mezőgazdasági és élelmiszeripari minisztereket, hogy alapvetően változtassák meg az EU Közös Mezőgazdasági Politikáját (1):

• Fenntarthatóság:

a Közös Mezőgazdasági Politika legyen összhangban az EU Környezetvédelmi Programjával: a gazdálkodóknak teljesíteniük kelljen a Minimális Mezőgazdasági Követelményeket, hogy jogosultak legyenek a mezőgazdasági támogatásokra.

• Lokalizáció:

a Közös Mezőgazdasági Politikának biztosítania kell, hogy az élelmiszer-ellátás újra a helyi mezőgazdasági és élelmiszertermelésen alapuljon, hogy ezáltal

csökkenjenek a túlzott "élelmiszer-mérföldekből" adódó környezeti, szociális és egészségügyi költségek. (2)

• **Helyi sokféleség:**

a Közös Mezőgazdasági Politika második pilléréhez kapcsolódó támogatások (vidékfejlesztés) növelése szükséges, azokat agrár-környezetvédelmi programokra, a helyi közösségek helyreállítására, a helyi infrastruktúra újjáépítésére, a helyi növény- és állatfajták előtérbe helyezésére, az organikus (bio) gazdálkodás támogatására kell fordítani.

• **Minőségi élelmiszer:**

a Közös Mezőgazdasági Politika összhangban kell, hogy legyen az EU Egészségügyi Politikájával, támogatva az egészséges ételt, az élelmiszerbiztonságot és a tápanyagdús, minőségi élelmiszerek előállítását és fogyasztását. A negatív egészségügyi hatásokkal járó mezőgazdasági- és élelmiszertermelést (pl. intenzív gyomirtószert-használatot) nem szabad többé támogatni.

• **Tisztességes kereskedelem:**

a Közös Mezőgazdasági Politika többé ne károsítsa a fejlődő országok érdekeit. Az EU határozott üzenettel kell, hogy fellépjen a johannesburgi Fenntartható Fejlődés Világkonferenciára az exporttámogatások megtiltásával és világos elköteleződéssel a fenntartható mezőgazdaság iránt.

A Közös Mezőgazdasági Politika meghatározó tényező volt Európában az export célú mezőgazdasági ipar kialakulásában. A termelékenység nőtt, de csak környezetünk állapotának, az élelmiszerminőségnek a romlása, a biológiai sokféleség csökkenése árán, a közvetlen gazdálkodók és a fejlődő országok érdekei ellenére, hogy ezáltal csökkenjenek a túlzott "élelmiszer-mérföldekből" adódó környezeti, szociális és egészségügyi költségek. (2)

"Az EU állampolgárok több mint 90 százalékának véleménye szerint a Közös Mezőgazdasági Politika fő prioritása az egészséges és biztonságos étel és olyan gazdálkodás kell, hogy legyen, amely tekintettel van a környezetre. (3) A mezőgazdaságban a vegyszerhasználat

mégis növekszik. Mikor fog végre az EU lépni?" - vetette fel Joanna Dober Sullivan, a Föld Barátai Európa koordinátora.

Az EU mezőgazdasági politikája eddig csak a nagygazdák és a nemzetekfeletti cégek számára volt hasznos - a gazdálkodók és a környezet költségén. A gazdák részére fizetett áraknak biztosítani kell a fenntartható termelés költségeit. Az Európai Uniónak ki kell lépnie a mesterségesen alacsonyan tartott világpiaci árak csapdájából - mondta Kees Kodde, a Föld Barátai Hollandia koordinátora.

A Föld Barátai teljes állásfoglalása, összefoglaló és más adatok, információk hozzáférhetőek az alább honlapon: www.ChooseFoodChooseFarmi ng.org

(1) Az EU Közös Mezőgazdasági Politikájának felülvizsgálati anyagát június 10-én hozta nyilvánosságra Franz Fischler, az EU Mezőgazdasági Biztosa

(2) Az élelmiszermérföldek azt a távolságot jelölik, amelyet a mezőgazdasági termelés és feldolgozás során, az élelmiszer és élelmiszerek összetevői megtesznek a termőföldtől a fogyasztó asztaláig.

(3) Az Eurobarometer közvéleménykutatása, 2001 tavaszán

A kampánnyal kapcsolatos további információk:

*Joanna Dober Sullivan - Campaign Coordinator
Friends of the Earth Europe
+ 32 (0) 2 542 0180 vagy + 32 (0) 2542 0188
joanna.dober@foeeurope.org*

*Fidrich Róbert
Magyar Természetvédők Szövetsége
tel: 216-7297, fax: 216-7295
fidusz@zpok.hu*

Változó szelek az agrárreform megítélésében:

új mozgalmak mutatják az utat

Third World Resurgence No. 129/130 p. 43.

Peter Rosset:

Tides shift in agrarian reform:

New movements show the way

fordította: MV

Hondurasban egy, az USA hadsereg által a közép-amerikai elnyomó kormányok hadseregeinek képzésére fenntartott katonai bázis területét az amerikaiak távozása után a helyi nincstelenek között tervezte a kormány felosztani. A föld azonban a helyi katonai vezetők és politikusok ellenállása miatt a mai napig nem jutott a címzetek kezébe. Ezért 2000 elején az Auguáni

Parasztmozgalom saját kezébe vette az ügyet, és 900 család letelepedett az egykori kiképzőközpontban. A földet művelésbe vették, kezdetleges házakat, iskolát, közösségi házat és konyhát építettek. Cselekedetük csak egyike a világszerte kibontakozóban lévő, a mezőgazdaság reformjáért küzdő hálózat tevékenységének.

Noha a második világháború után sok, frissen önállósult volt gyarmati országban hajtottak végre földreformot, ezek közül csak kevés járt valós földosztással. Az 1970-80-as évekre a nagybirtokos elit és a nemzetek feletti vállalatok nyomásgyakorló erejének eredményeként mindenféle földreform-kísérletet "visszamaradtoknak" és "kommunistának" bélyegeztek. Ugyanakkor a fejlődő világot jellemző szegénység és a társadalmi

feszültségek egyik legfőbb oka még ma is a mezőgazdasági földterületek egyenlőtlen elosztása. A legjobb földeken termelő nagybirtokosok által folytatott intenzív, vegyszeres gazdálkodás évezredek óta fenntartható módon művelt talajokat tesz - olykor visszafordíthatatlanul - tönkre. Terményeik jó része ráadásul a gazdag országokba irányuló kivitelre kerül, a helyi népesség nemigen képes ezek megfizetésére. Az érme másik oldalán a föld nélküli, vagy kicsi, rossz termőképességű és gyakran ökológiailag érzékeny területeket (hegyoldalakat, sivatagok peremét) művelő parasztok állnak, akik a kényszerítő körülmények hatására így maguk is hozzájárulnak természeti környezetük elpusztításához. Végül ezek a problémák a városokat is eléri, hiszen a vidéken megélhetést nem találó szegények előbb-utóbb a nagyvárosok nyomornegyedeibe kerülnek a városi munkaalkalmak reményében. A nagybirtok melletti legfőbb érv, miszerint ezek termelékenyebbek, mint a kisgazdaságok, egyszerűen nem igaz. Lehet hogy a monokultúrában művelt kukoricatáblán több kukorica terem, de a többféle növény termesztésére alapozott kisgazdaságok egységnyi földterületre számolva hatékonyabbak. A megfelelő létbiztonságban élő gazdák pedig általában véve a földnek és a vidéki gazdaságnak is sokkal jobban gondját viselik mint a csak rövidtávú haszonra törő nagytermelők. Számos példa mutatja, hogy a valós földreform a legjobb eszköz a vidék általános jólétének növelésére. Azokban az országokban, ahol a jó minőségű földek többségét tényleg a vidéki szegények között osztották ki, komoly gazdasági sikereket lehetett felmutatni - ilyen volt Japán, Dél-Korea, Kína, Tajvan és Kuba. Ahol azonban a törvényi kiskapuk lehetővé tették, hogy a nagy-birtokosok magukhoz ragadják a jobb területeket, a vidéki szegénység problémái csak tovább mélyültek - erre példa Mexikó és a Fülöp-szigetek. Az elmúlt években azonban, az elsősorban Latin-Amerikában megerősödő földfogaló mozgalmak sikerei nyomán ismét szalonképesé vált a földreform tabutémája, olyannyira, hogy már a Világbank is foglalkozik ezzel a kérdéssel. A Bank azonban elsősorban a priva-

tizációban, a földpiac megeremtésében és piaci eszközök révén történő újraelosztásában látja a megoldást, ami elég messze esik a földreformért küzdő társadalmi szervezetek, pl. a La Via Campesina és a Food First elképzeléseitől. Szerintük a tényleges, szegényekre irányuló földreformot megfelelő kedvezményes hitelkonstrukciókkal, a nők szerepének megerősítésével, támogató politikai környezet megeremtésével és a vidéki elit hatalmának korlátozásával lehet csak véghezvinni. Ennek során a vidéki társadalmat a családi gazdaságok megtartó erejére kell alapozni. A kizárólag piaci eszközökkel élő reformcsomagok a kisgazdák eladósodását és a talaj további romlását eredményezik, amint ezt Brazília példája is mutatja. Itt az elmúlt 15 évben, amióta demokratikus kormányzat van hatalmon, négyszer annyi ember halt meg a földreformért folyó küzdelmekben, mint ahány áldozattal a megelőző, két évtizedes diktatúra járt. 1985-ben jött létre a Földnélküli Munkások Mozgalma (MST), amely a nagybirtokosok parlagon heverő földjeinek önkényes elfoglalásával próbált megélhetést teremteni az országban élő 25 millió parasztnak. Kihasználva, hogy az alkotmány bizonyos idő eltelté után lehetővé teszi a foglalatások legalizálását, akcióik eredményeként ma már több, mint 250 000 család él az MST által megszerzett területeken, összesen több, mint 5 millió ha-n. A földfogalóknak nincs könnyű dolguk, mivel meg kell védeniük magukat a birtokosok által felbérelt fegyveres bandáktól is. A számítások szerint azonban - még a birtokos kártalanítását is beleszámítva - a kormánynak jóval kevesebbe kerül így létrejött munkahely, mint bármilyen más állásteremtő akció. A földfogaló parasztok átlagosan a minimálbér 3,7-szeresét keresik, míg a nagybirtokok idénymunkásai csak annak 0,7 részét. De a mozgalom nemcsak nekik hajt hasznót. A legtöbb brazil helyi önkormányzat is súlyos anyagi gondokkal küzd. Míg a polgármesterek eleinte ellenségesen viszonyultak a földfogalókhöz, a helyi piac fellendülését tapasztalva ma már sok polgármester egyenesen felkéri az MST-t, hogy környékükön hajtson végre földfogaló akciót...

HARMADIK VILÁG

A Valutaalap a vízellátás magánosítását erőlteti a szegény országokban

*Third World Resurgence No. 127/128 p. 12.
Sara Grusky: IMF forces water privatisation on poor countries
Ford.: MV*

A Nemzetközi Valutaalap (IMF) 40 fejlődő országban folytatott politikájának véletlenszerű vizsgálata kimutatta, hogy az elmúlt évben 12 országban szabták a vízszolgáltatás privatizálását (vagy legalábbis a teljes költségeknek a fogyasztókra terhelését) kölcsönök feltételül. Különösen a legszegényebb és eladósodot-

tabb afrikai országok esetében volt ez jellemző. Visszás módon e kölcsönök többségét az IMF 1999-ben meghirdetett Szegénység-csökkentési Programja keretében folyósították. Feltételezhető, hogy a legtöbb megegyezés mellett ott vannak a szükséges pénzügyi, mérnöki és üzleti részleteket biztosító világbanki beruházások és kölcsönök is. Eközben évente több mint ötmillió ember (többségük gyerek) hal meg a tiszta víz hiányával összefüggő betegségekben. Ha az ivóvíz magánkezekbe került és megrágnak, az asszonyoknak és gyerekeknek messzebbre kell menniük vízért, és számukra csak a szennyezett források maradnak.

KÖNYVISMERTETŐ

Vaspata

Rendhagyó könyvismertetés

Rendhagyó, mert Jack London 95 évvel ezelőtt, 1907-ben írta, s általam ismert utolsó magyar kiadása 1949-ben jelent meg Anatole France előszavával.

Az elmúlt években, a pénz hatalom megerősödésének, a világgymarmatosítás, a gyilkos emberellenes szerződések (MAI, WTO, NAFTA, Seattle, Nizza, Quebec, Prága, Genova) korszakában sokat emlegettem Jack London 1907-ben írt, 1912 és 1932 között játszódó félelmetes jóslatát, utópiáját.

Az elnyomó kapitalizmussal szemben egyre szervezettebben fellépő szocialisták 1912-ben már 52 képviselőt juttatnak az Egyesült Államok képviselőházába, és a farmerek pártjával együtt nagy erőt képviselnek. A német szocialistákkal összefogva még a háború kitörését is képesek megakadályozni. A tőkés megijednek, s a Reichstag-perhez hasonló provokáció révén (egy petárda robban a képviselőházban) elítélik, börtönbe zárják a szocialista vezetőket. Az ellenük kirobbanó, részben általuk provokált felkeléseket véresen leverik, uralmuk, a Vaspata uralma 300 éven át tart, akkor köszönt be az Emberi Testvériség Korszaka. Ennek 420. évében találják meg a főhős, Ernest Everhard feleségének 1912 és 1932 között írott naplóját.

Ebből megtudhatjuk, hogy az akkor fiatal lány, egy gazdag vezető részvényes szociológia-professzor lánya hogyan került kapcsolatba egy okos, tehetséges, fiatal munkásvezérrel, későbbi férjével. A fiú nagy hatással van környezetére. Bebizonyítja az uralkodó tőkés rend hazug, önző, kizsákmányoló, elnyomó voltát, a vezetők, politikusok, bíróságok és nem utolsósorban a sajtó hazugságait és megvesztegethetőségét. Mintha Noam Chomskyt vagy az Ecologistban megjelent tanulmányokat olvasnám.

Ernest hatására a fiatalasszony apja tisztességes, becsületes szeretne maradni, leleplező könyvet ír a rendszerről. Ezért elveszti munkahelyét, jövedelmét, vagyonát. Könyvének készülő újabb kiadása már nem jelenik meg, a nyomdát felbérelt emberek szétverik, felgyújtják.

Mindenki korrupció, a fő részvényesek engedelmes szolgálja. Az egyházak is azok, mintha a Hit Gyülekezetének érveit olvasnám: "Isten a sikereseket kedveli". (Lásd Kocsis Tamás írását a Kovász II/2 számában "a földi paradicsom profétáiról.")

Ernest vitába száll egy jó szándékú katolikus püspökkel, s a gyakorlatban mutatja be neki a rend-

szer romlottságát, az egyházak álszent hazugságait. A főpap megtér. Jézus tanítása szerint titokban pénzzé teszi mindenét, és álneveken kis bankokban helyezi el. Eltűnik, illegalitásba megy, senki sem tud róla. Vagyonából a szegényeket támogatja, tüzelőt és élelmiszert visz a legnyomorultabbaknak, segít a betegeknek, munkanélkülieknek, a sokgyermekeseknek. Nyomoznak utána, fellelik, elmebetegintézetbe zárják, az újságban rövid hír adja tudtára az olvasónak, hogy gyógyíthatatlan elmebeteg! Senki nem látogathatja. Rabként éli életét, nem tudni hogyan kerül ki - s végül a chicagói felkelés során felkelő forradalmárként veszt el életét.

1912 után a szocialisták szeretnék összefogni a szakszervezetekkel, de legerősebbjeiket a pénz hatalom megvásárolja: néhány szakma dolgozóból kialakul a munkásarisztokrácia, az elit, egy új kaszt - amellyel a tőkés megosztják hatalmukat. (Chomsky 1996-ban így ír: "Nem szeretem ez összeesküvés szót és nem használok túl gyakran, de valóban van összeesküvés. Volt egy állami vállalati összeesküvés a nyolcvanas években a szakszervezetek elpusztítása érdekében. A vállalatok mindig erre törekedtek, de a nyolcvanas években már az állam is nyíltan hitelesítette ezt a törekvést.")

1912 után vidéken sok helyen a gazdálkodók valamiféle harmadik útra akarnak térni, sok helyen kialakul a tőkés rendtől független önálló gazdálkodás, cserekereskedelem, megszakítják gazdasági kapcsolataikat a külvilággal, a pénz hatalommal - de ezeket az adózási rendszerrel teszik tönkre, elérverezik földjeiket, földönfutóvá téve őket.

Így győzött a Vaspata és uralkodott ezek után 300 éven át. A rémuralom meggátolta a szervezkedést, kis terrorista csoportok igyekeznek igazságot szolgáltatni, bosszút állni a forradalmár hősökért, kölcsönösek a halálos ítéletek, gyilkosságok. Végül összefogás legyőzi a Vaspata uralmát, létrejön az ETK: az Emberi Testvériség Korszaka.

Jack London ragyogóan írja le a demokrácia fölszámolását, a pénz hatalmi diktatúra győzelmét egy országon belül. Néhol utal rá, hogy erre-arra a világban rövid időszakokra "népköztársaságok" jönnek létre - de mindent ő sem láthatott előre: így a szocializmus győzelmét is másként képzelte.

(Sajnos gyakran eszembe jut a könyv, ezért olvastam el újra.)

Piros

KÖNYVISMERTETŐ

Guy Dauncey:

Összeomlás után

A szivárványgazdaság kialakulása

Guy Dauncey könyve az alternatív gazdasági megoldásokról szóló gyakorlati irodalom egyik klasszikusa. A szerző már régen felismerte azokat a tendenciákat, amelyek nyomán megnőtt a bizonytalanság bolygónkon, s emiatt korábban elképzelhetetlen események is bekövetkezhetnek.

Földünk válságban van. Nem is csak egy válságot élünk, hanem egyszerre négyet: a világgazdaság, az általános eladósodás, a globális környezet és a társadalom szétesésének krízisét. Mind a négy összeomlással fenyeget.

Ez a könyv mégsem a válságokkal foglalkozik, azok csak háttérül szolgálnak; sötét felhők, amelyek előtt felbukkan a -szivárványgazdaság-. Akik felismerték az említett válságokat egy újfajta gazdaság létrehozásán dolgoznak. A szivárvány színei azokat az értékeket jelképezik, amelyeket munkájukba beépíteni igyekeznek.

Programkönyv ez, amely nem a szűk szakmának szól, hanem a nagyközönségnek, mindannyiunknak. A témája nem elméletek bemutatása, hanem a gyakorlatban már létező megoldások ismertetése, elemzése. Dauncey alap gondolata szerint - gazdaságunk működését mi magunk határozzuk meg, az a mód, ahogy élünk, szeretünk, gondolkozunk...-. Ha az előbbivel gondunk van, az utóbbin kell változtatnunk. Azok a közösségek, amelyek - valódi kiutakat találva - sikeresen kezelték a gazdaságra

jelenleg jellemző problémákat vagy ezek egy részét legalább, mind szembe fordultak a világ jelenlegi, anti-humánus trendjeivel, az atomizálódással és a globalizációval. Ehelyett a helyi közösségekre, azaz önmagukra alapozva kerestek új utakat, újítottak meg régiakat. Szakítottak tehát a mai kor emberére jellemző gondolkozásmóddal, megtalálták valódi önmeghatározásunkat (az ember önmagával, társaival és a természettel harmóniát kereső, kis közösségekben létező lény) és a gazdaság valódi szerepét (a gazdaság feladata elősegíteni az ember és a többi élőlény boldogulását, boldogságát, azaz csak eszköz és nem cél). Amint ezt a váltást - ami csak így leírva tűnik egyszerűnek - sikerült megvalósítaniuk, a helyükre kerülő dolgok egyszerre elkezdtek jól működni.

Dauncey nemcsak arra döbbsent rá, hogy szinte bármi megtörténhet, hanem kiutat is kínál a magunk teremtette csapdából, könyve nagyjából a különféle tájakról származó megoldások napi gyakorlatával foglalkozik.

(Göncöl Kiadó, 2001, 416 oldal, 1390 Ft)

A könyv legegyszerűbben a Védegyletnél szerezhető be (Vígadó Irodaház, 1051 Vörösmarty tér 1., III/327.; tel.: 317-6482; e-mail: vedegyletiroda@zpak.hu).

forrás: Zoldi rodalom@zpak.hu levelezőlista

BÖLCSELET

A jelek

Ki mester tussal és ecsettel gondosan rajzolta az "ég", "föld", "ember" jeleit, a hármas egység talányában elmerülve.

Ki ki kopogott be hozzá, és tisztelettel érdeklődött munkája felől.

Ki mester barátságosan hellyel kínálta, majd így szólt: hatvanhárom éve gondolkodom rajta, és napról-napra mindig egy kicsit távolabb vagyok a megoldástól.

-Így nem remélheted, hogy valaha is eredményt érsz el, miért foglalkozol vele mégis? -

-A megoldástól lehet, hogy távolodom, de a kérdéshez egyre közelebb jutok - válaszolta Ki mester

György Ottília: Történetek

Gaia sajtószemle <http://foek.hu/gaia> ■ Kiadja az Egyetemes Létezés Természetvédelmi Egyesület (ETK) ■ Alapította: György Lajos (Piros) gyorgy@koki.hu ■ Összeállította: Bukta Csaba polgári szolgálatos gaiaszerk@zpak.hu ■ Hálózati terjesztés: Fidrich Róbert (Fidusz) fidusz@zpak.hu ■ Az Egyesület elnöke: Móra Veronika move@okotars.hu ■ A szemle megjelenését támogatta a Környezetvédelmi Minisztérium KAC és az Okotárs Alapítvány ■ ISSN 1419-1776 ■ Az ETK és a szerkesztőség postacíme: 1054 Budapest, Vadász utca 29. ■ A szerkesztő a beküldött anyagokat esetleg tömöríti, a fölösleges idegen szavakat magyarra fordítja. A hozzászólások terjedelme nem múlhatja felül az eredeti írást ■ Mindenkit szeretettel várunk kedd esténként 18 és 20 óra között összejöveteleinken, a Bp. V. Vadász utca 29. alatt